

6.3. lecke: Locke politikai filozófiája II (a társadalmi állapot)

Az előzőekben láttuk, hogyan határozza meg Locke a politikai hatalom geneziséjét. Most azt kell megértenünk, milyen természetű az a kormányzás, amely a szerződés szellemében a politikai hatalmat gyakorolja a közösségben.

A politikai társulás célja

Az embernek kétféle hatalma van a természeti állapotban:

Az első az, hogy a természeti törvény által engedélyezett határokon belül mindent megtehet önmaga és mások megvédésére, amit csak jónak lát. (...) Az ember második hatalma a természeti állapotban a törvény ellen elkövetett bűnök megbüntetésének hatalma. Mindkét hatalmat feladja az ember, amikor egy politikai társadalomhoz csatlakozik (9. fejezet, 128. oldal)

Az ember ezekről a hatalmakról mond le a szerződésben abból a célból, hogy ettől fogva a közösség, az állam garantálja számára ugyanazokat a szabadságjogokat.

Amikor az emberek a társadalomba lépnek feladják azt az egyenlőséget, szabadságot, végrehajtó hatalmat, amellyel a természeti állapotban rendelkeztek, és átengedik a társadalomnak, ám ez mindenki részéről csakis azzal a szándékkal történik, hogy a társadalom annál jobban megvédje kinek-kinek a szabadságát és tulajdonát, és ezért sohasem tételezhető fel, hogy a társadalom hatalma vagy a törvényhozó hatalom többre is kiterjedhet, mint amit a közjó megkíván. (129)

Itt megjelenik egy fontos fogalom: a **közjó**. Locke szerint a **közjó legfontosabb értéke a szabadság**. A társadalomnak ezt az értéket kell szolgálnia. A **politikai hatalom tehát soha nem korlátozhatja a szabadságot: feladata a szabadság biztosítása és garantálása a társadalomban**.

A törvények rendeltetése

A társadalomban a természeti törvényt **írott, társadalmi törvények** váltják fel. A társadalmi szerződés értelemszerűen minden írott törvény alapját képezi.

A törvény ugyanis, igazi fogalma szerint, nem annyira korlátozása a szabad és értelmes cselekvőnek, mint inkább valódi érdekének megfelelő irányítása. (77)

A törvény célja nem eltörölni vagy korlátozni, hanem megóvni és kiszélesíteni a szabadságot: mert a törvénnyel kormányozható teremtmények összes rendjére igaz,

hogy ahol nincs törvény, ott nincs szabadság. (77)

Locke itt nyilvánvalóvá teszi, hogy **a törvény a szabadság sine qua non feltétele**. Tehát az a törvény, amely összhangban van a természeti törvénnyel és a szerződéssel, nem korlátozza, hanem biztosítja a szabadságot.

A szabadság ugyanis annyi, mint mentesnek lenni attól, hogy mások korlátozzanak és erőszakot alkalmazzanak velünk szemben, ami pedig lehetetlenség ott, ahol nincsen törvény. (77)

Következésképpen: **az állam célja a szabadság biztosítása és védelme**. A polgári törvények a természeti törvényeken alapulnak

A társadalomban nem szűnnek meg a természeti törvény előírásai, hanem sok esetben csak világosabbá válnak (...) s mivel alapvető természeti törvény az emberiség megvédése, ezért semmiféle emberi törvény nem lehet jó vagy érvényes, ha ellentétes ezzel. (135)

A tulajdon védelme

Láttuk, hogy Locke szerint alapvető emberi jog a **magántulajdonhoz** való jog. Ez azt jelenti, hogy a saját személyünkön túl vannak olyan anyagi (ingó és ingatlan) dolgok, amelyek hozzánk tartoznak, a birtokunk, és amelyeknek a hozzánk tartozását saját beleegyezésünk nélkül mások nem szüntethetik meg. Locke a polgári kormányzás híveként fontosnak tartotta a magántulajdon védelmét. **Az állam egyik legfőbb célját a magántulajdon védelmében látta**. Mivel a magántulajdonhoz való jog maga is szabadságjog, ezért ez a cél is a szabadság biztosítását szolgálja.

Mindenkinek tulajdona saját személye. Ehhez senkinek sincs joga, csak saját magának. Azt mondhatjuk, hogy testének munkája és kezének műve a szó szoros értelmében az övé. (5. fejezet, 58. oldal)

Az a nagy és fő cél tehát, amiért az emberek államokká egyesülnek, és kormánynak vetik alá magukat, a tulajdonuk megvédése. (9. fejezet, 126. oldal)

A tulajdon átruházható, azaz elidegeníthető. Ugyanakkor Locke szerint **vannak elidegeníthetetlen jogaink**. Ezeket a jogainkat nem ruházhatjuk át a közösségre, ezért a közösség nem szerez soha jogot fölöttük. Ilyen például **az élethez való jog**, vagy a magántulajdonhoz való jog. A saját életemre nincsen joga a politikai hatalomnak, mert ezt nem ruházhattam át rá, hiszen elidegeníthetetlen jog.

Noha a törvényhozó hatalom minden államban a legfőbb hatalom, mindazonáltal először is nem rendelkezik, és nem rendelkezhet teljesen önkényesen az emberek életével és vagyonával. Mert hiszen a törvényhozó hatalom csupán a

társadalom minden tagjának egyesített hatalma, amelyről lemondtak annak a személynek vagy gyülekezetnek a javára, amely a törvényhozást megtestesíti, és ezért e hatalom nem lehet nagyobb, mint amekkora hatalmuk ezeknek az embereknek a természeti állapotban volt, mielőtt társulásra léptek, és átadták hatalmukat a közösségnek. Senki sem adhat át ugyanis másnak nagyobb hatalmat, mint amekkorával ő maga rendelkezik, és senkinek sincsen teljesen önkényes hatalma önmaga vagy másvalaki felett, hogy elpusztítsa életét, vagy elvegye másnak az életét vagy tulajdonát. (...) Legvégső határát tekintve a törvényhozók hatalma a közjóra korlátozódik a társadalomban. (134)

Az elidegeníthetetlen jogok azért fontosak, mert ezek szintén korlátozzák a politikai hatalomgyakorlást.

Következmények

A politikum célja a szabadság biztosítása. A szabadság a politikai hatalmat is korlátozza. Ha a politikai hatalom gyakorlóit nem tartják tiszteletben az állampolgárok szabadságát (személyiségi jogait), akkor az állampolgárok ellene szegülhetnek, azaz fellázadhatnak. Ezzel Locke szentesíti a **hatalom elszámoltathatóságát**.

Összegzés

Röviden hasonlítsuk össze Hobbes és Locke politikai filozófiáját! Mindketten egyetértenek abban, hogy a társadalmi állapotot természeti állapot előzte meg, és hogy a társadalmi állapot, az állam és a politikai hatalom egy társadalmi szerződés által jött létre. Ugyanakkor a két gondolkodó másként értelmezi a természeti állapotot. Hobbes szerint nincsen olyan természeti törvény, amely korlátozná a természeti állapotban az emberek cselekvéseit. Bár Hobbes elfogadja az emberek természetes egyenlőségét, ebből szerinte csak háborús állapot következik. Vele ellentétben Locke szerint a természeti állapotot olyan természeti törvény határozza meg, amely egyrészt szabadságot, másrészt kötelezettségeket ró az emberekre. Ez a természeti törvény szoros összefüggésben áll az emberek közötti egyenlőséggel. Az emberi méltóság, az emberek közötti egyenlőség és a természeti törvény megeremti a szabadságjogokat. A szerződésre azért van szükség, mert az emberek önmaguktól nem tartják tiszteletben a természeti törvényt, és így meg kell erősíteni azt egy szerződés által. A szerződés lényege a természeti törvény, azaz az emberi szabadságjogok biztosítása a közösség által. Hobbes-nál nem ez a szerződés lényege: nála a szerződés célja a békeállapot fenntartása, és egy olyan hatalom létrehozása, amely erővel biztosítja a békét. A két szerződés más és más társadalmi állapotot eredményez. Amíg Hobbes-nál az állampolgárok nem számoltathatják el a politikai hatalmat a szerződés alapján, addig Locke-nál ezt megtehetik. Locke szerint ugyanis a politikai hatalom feladata nem csak a béke biztosítása, hanem a szabadságjogok garantálása.

Kérdések

Miért nevezik Locke-ot a liberalizmus atyjának?
Mi a kapcsolat jog és szabadság között?
Mi a kapcsolat az emberi méltóság, az egyenlőség és a szabadságjogok között?
Mi a feladata Locke szerint a politikai hatalom gyakorlóinak?

Miről mondanak le az emberek a szerződésben?
Mit vesztenek és mit nyernek az emberek a szerződéssel?
Mi a kapcsolat a természeti törvény és az állami írott törvények között?

